

GOGOETARI LEIHO

Danteren Commedia Onaindiak itzulia

DANTE FLORENCIAN jaio zen 1265 urte inguruan eta 1321ean hil, Ravenan. Beraren obrarik entzunena 'Commedia' da, Venecian 2. argitalpena Gioliti egin zionez geroztik, 'divinoa' adjetibatua.

Egitura hirukoitza. Oso-oso verso endekasilaboz idatzia, 3 parte dauzka: Infernua, Purgatorioa edo Garbitokia eta Paradisua, eta parte bakoitzak 33 kantu. Guztiz, beraz, 99, hitzaurreko batarekin 100 direlarik. Horrez gain, endekasilaboak terzetokateatutak dira, hiru parteok luzera berdinkotea daukate, eta bukaera bat bera bakoitzak: 'stelle', hots, izarrak.

Helmuga duen bidea. Poeta baso ilun-sarratu eta irteera gaitzekoan aurkitzen da. Pantea batek —haragikeriak—, lehoi batek —superbiak— eta otseme batek —avariziak— hersten diote aurrerabidea, eta atzerantz eragiten. Bat batean, Virgilio —zeina maisutzat agertzen bait du Dante—, agertzen zaio, eta infernua eta garbitokian zehar gidari eskaintzen. Jentila zelarik Virgilio hori, baina, ezin dio lagundu Paradisura, non arima bertuosak bizi bait dira. Honetan barrena, oster, Beatricek gidatuko du.

Euskaratzea. Aspaldi batean —1958 inguruan— ekin zion Aita Onaindiak 'Commedia' hau euskarara itzultzeari. 'Karmel' aldizkarian eman zituen Infernuari dagozkionak. Geroago 'Olertin' Garbitokikoak, eta, azkenek, oso-osoan,

liburu eran, jarri zuen moldezko letretan, Deustu-Bilbaon, Igarri SCL irarkolan, 1985ean, Bizkaiko Foru Aldundiaren babespean, eta 'bear diran baimenakaz', 367 orrialdetan.

Hitzaurrean dioenez, ez du uste gaitz denik euskarara ere versos iraultzea, baina prosaz hasi zen, eta horrelaxe dator lan guztia, besteak beste, berak ikusi dituen itzulpenik gehienak, hizkuntza guztietan, hitz lauz ikusi dituela eta.

Adibide bat. Oso entzunak dira Infernuko atean, III kantuan, irakurten dituenak (lehenik Dantek berak idatzitako moduan eta ondoren Onaindiak itzultitakoan jarten ditugu):

'Per me si va ne la ci-tta dolente, / per me si va ne l'eterno dolore, / per me si va tra la perduta gente. (...) lasciate ogni speranza voi ch'entrate.

'Neuk daroat oiñazeko urira; / neuk daroat betiko nekera; / neuk daroat osabiderik ez daben bizitegira. (...) Zuok, ona zatozenok, itxi emen itxarokizun oro'.

Onandiaren itzulpena, bai morfologiaz bai (orto)grafiaz, bizkaieraz edo dago. (85.eko korronteen bestaldera). Aditzlagunak, sujeto bihurtu ditu: bitartekoa, bidea, zena, ejente bihurtu... (Itzultzaile eskolakoen esku uzten du hau judikatzea).

Txikieria hauek gora behera, jakina, hortxe dago Onandiaren lan eskerga, eta beste era batez egin nahi duenak hortxe duka hasteko abiapuntu eta oinarria.

Bukaera. Ez dakit neurritan irakurri izan duen itzulpen hau euskal irakurleagoak: Atxagak, behinik behin, ez zuen ezagutzen (ikus 'Hegatsez' 4). Ni neuri

orain dela lauren bat urte opetsi zidan Onaindiak, kotxez Donostiak ekarri nuen baten, eta ez nuen begiratu —oraindik ere ez askorik—, Atxagaren anedota hori irakurri nuen arte: Momentu haretan Bibliako hitzak gogoratu nituen, Leizarragak dakartzan moduan jasoten ditudanak: «Infernuko alabac, eztangucuela nigarric ene gainean (...) Ezen baldin gaur hecean gaucha hauc eguiten badituzte, eyharrean cer eguinen da?».

ANGEL ZELAIETA

BIDEZIDORRAK

Urrezko
domiña
Mauriziori

MARIANO IZETA

Egun gogoangarria Irailaren 22-a. Erran bezala, Euskalerriko Txistulari Elkarteak antolatutik, ospatu zen Arizkuneko Maurizio Elizalde baztan-dar txistulari ospetsuari Urrezko Dominiaren ezartzea. Txistulari Elkartearen kondairan sei yaunek bakarrik erdietsi dute ohore hori, hoiaren artean ditugu: Arrateko Ama Birjina Elkartearen Zaindaria, Aita Hilario Olazarán, Isidro Ansorena, Sandalio Tejada, Jose Maria Gonzalez Bastida eta Boni Fernandez. Eta orain gure Maurizio Elizalde erdietsi du ohore hori eta merezimendu guzietan.

Goizeko 10.30etako bildu ginen

Arizkongo plaza inguruan, Donostiako, Iruñako eta Baztango txistulariak, Lizarrako gaiteroekin batera, Omenaldiaren antolatzaileak, Baztango Balleko Aintzindariak eta gañerako adiskideak. Autoz ekarri zituzten Maurizio eta Felix eta arrera maitekor bat egin zitzaizoten.

Gero denak txistu soñuan elizara Meza entzutera. Elitzakun ederra Jose Plaza Yauna Meza emaile eta bertze hiru apez aldarean. Kantak eta otoitzak herriak emanik eta bai bertsolarien eskeintza kartsuki agerturik.

Meza ondoren Komentuko Kapi-lan Omenaldiaren ospakizuna. Bittor Elizagoien eta Txomin Amorena bertsolariak eman zituen billerari asmentu. Ondotik soñualdi eder bat Txistulari Talde batek emana. Gero hitzaldiak Maurizioren ohoretan eta ondotik gure txistulari ospetsuari Urrezko Domiña ezartzea. Felixek ere hartu zuen bere oparia atabal eder bat eskuratu. Balleko Alkate yaunak Baztango Udaleraren aldetik eman zaben omendueri oparitxo bana. Mauriziok eta Felixek hitz hunkigarriak eskertu zuten beren ohoretan eskeini zabezten hainbertze opari eta laudorio. Azkenik denak zutik 'Agur Yaunak' Txistulari Taldeak eta entzule guziek suharki kantatuz.

Zeremoni hoiak guzien ondoren Komentuko larrañean eta arizkundar dantzariak erakutsirik 'Sagar Dantza', Jabier Larralde txistularia soñulari zutela. Ondotik Txistu soñuan denak herriko plazara eta hemen mutil-dantza eder bat, lerroan dantzari aunitz aritu zirela denak trebe eta hutsik egin gabe dantzan. Mauriziok bere bizi guzian erein duen haziak zitu ona eman du eta Baztan osoan nabari da. gero bazkaria 200 lagun Maurizio eta Felixen inguruan.

Bazkalondo atsegingarria, bertsolariak, txistulariak alaiturik, bazkaltari guziak bozkarioz beterik elkartasun zoragarria.

Holaxe gan zen Maurizioren Urrezko Dominiaren eguna. Ekintza eta ospakizun guziak zoriontasun osoan gertatu ziren, dena ongi antolatutik.

Har ditzatela gure zorion eta goresmen bizenak Mauriziok eta Felixek eta urte aunitzetako bizi uros bat opa diegu. Zorionak ere Euskalerriko Txistulari Elkarteari eta eskerrak ere Omenaldi huntan parte hartu duten guzietan, lanean aritu diren guzietan. Egun hortako oroitzapena bihotzean kokaturik daukagu.

ORAIN DELA HEMERETZI URTE

Manuel Olaizola 'Uztapideri'
omenaldia egin zitzaion Donostian

Orain hemeretzi urte Manuel Olaizola 'Uztapide' bertsolariak omenaldia jaso zuen Donostiako Astorio antzokian. Ondozik zen garai hartan Uztapide. Hain zuzen 1972an, omenaldia baino hilabete batzuek lehenago 'Zeruko Argia' astekariak antolaturiko bertso saioan, ahotsik gabe geratu zen, 1962an Bertsolari Txalpelketa irabazle izan zen 'Uztapide'. Orain hemeretzi urtetako 'Zeruko Argia' aldizkariak aipatzen duenez, aipaturiko bertso saioan, «indartsu, trebe eta egoki jardun zen Manuel, bertsolarien erdian mutu geratu zen arte. Bertsotan ain ederki ari zen Manuel itzik gabe geratu zen. Irutan eten nahi izan zuen ezinaren korapilloa. Iru aldiz ekin zion bertsoaren asierari. Ez... ezin... dut... Jakin zuen Manuelek ahal zuen gehiena bere ondoeza gordetzen. Jakin zuen bertso saioa amaitu arte

bere buruari eusten. Ondo bukatu zen saioa, baiña denok barruan arra gendularik egon gihan. Aundia zen gure kezka. Baiña ikusi zuen Uztapidek maite dugula. Egokia izan zen bertsolarien aipamena eta beroa jendearen txalo-jotzea».

Manuel Olaizola 'Uztapide' omenaldia baino lehen 'Zeruko Argia' aldizkariari adierazi zionez, ezinezko zuen omenaldian izatea.

«Kalte egingo lioke bere buruari. Ez du irratiz entzuteko ere balore gehiegirik izango. Bihotzari erasango dio erriak eta bertsolari lagunak egiten dioten omenaldi honek. Ain lagun dituen bertsolarien gorasare eta aipamenak ez diote onik egingo entzuten jartzen bada. Baiña badu denok eskertzeko gogoa. Bizpa hiru bertso nahi lituzke etxean magnetofonari abestuz omenaldirako bidali».